

STAVOVI PACIJENATA OPĆE BOLNICE PULA PREMA SESTRINSTVU KAO RODNO/SPOLNO OBILJEŽENOJ PROFESIJI

Attitudes of the Pula General Hospital patients towards nursing as a sex/gender marked profession

Roberto Licul¹, Stjepka Popović²

¹ Služba za kirurške bolesti, Opća bolnica Pula, Pula

² Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka; Katedra za javno zdravstvo, Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

Summary: To examine the attitudes of the Pula General Hospital patients related to nursing as a sex/gender marked profession, to determine whether they perceive nursing as a predominantly female profession, and which are determinants of attitudes toward nursing as a sex/gender marked profession. The questionnaire was distributed to patients hospitalized at the Pula General Hospital in the period from January to March 2015. The total of 250 questionnaires were handed out, and 228 patients filled questionnaire. The survey examined subjective perception of the importance of gender, experience of receiving health care from male nurses, and sociodemographic characteristics of respondents. The scale of attitudes toward nursing as a sex/gender marked professions with 12 items of high reliability (Cronbach's alpha 0.846) was developed. Almost every second patient (46%) believes that the nursing profession is more suitable for women because they are caring and compassionate by nature, 43.4% believe that women in general provide better health care than men, and almost a third (30.2%) that nursing profession is for women. Respondents mostly agree that male nurses provide better health care for people with disabilities, psychiatric patients, and the elderly because of their physical strength (52%), and that female nurses provide better health care in wards with children because of their maternal instinct (49.1%). Results of t-test and ANOVA confirmed that gender, age, education, subjective evaluation of the importance of gender, and the experience of receiving care from male nurses may be determinants of attitudes toward nursing as a sex/gender marked profession. Although most patients reject the idea that nursing is a female profession, a significant proportion of patients expressed stereotypical attitudes about nursing that are consistent with the existing social stereotypes and reflect the social division of sex/gender roles.

Keywords: men in nursing, patient attitudes, stereotypes, nursing, male nurse

Uvod

Položaj muškaraca u sestriinstvu, razlozi i motivi izbora sestriinstva kao profesije kod osoba muškog spola, percepcija pacijenata prema spolu osobe u pružanju zdravstvene njege i stereotipi sestriinstva, problemi su koji su u inozemnoj literaturi već istraživani i analizirani, međutim, u Hrvatskoj takvih istraživanja još nema.

Roth i Coleman (1) ističu nekoliko problema s kojima se suočavaju muškarci u sestriinstvu, a koji utječu na broj muškaraca koji odabiru ovu profesiju: percepcija profesije kao dominantno ženske, stereotipi o medicinskim tehničarima, mišljenje kako u sestriinstvu nema potpune profesionalne autonomije te kako profesija ne nudi dovoljno prilika za profesionalni razvoj poput drugih. Drugi autori (2,3) ističu još problem spolno/rodnih uloga (*gender roles*) i sukob uloga (*role conflict*), prevladavajuće korištenje imenica ženskog roda u sestriinstkim udžbenicima, na predavanjima u medicinskim školama i na studijima sestriinstva i nedovoljan broj predavača i mentora stručnih predmeta muškog spola.

Pored svega, stereotipima o muškarcima u sestriinstvu, ali i cijeloj profesiji uopće, pridonose mediji (4,5). Istraživanje Weaver i suradnika (6) pokazuje kako su medicinski tehničari u televizijskim programima prikazani kroz eksplicitne stereotipe muškosti i spolnosti, dovodi se u pitanje njihov izbor karijere, prikazuje ih se kao pomoćnike ili su pak povodom ismijavanja. Egeland i Brown (7) su istraživanjem provedenom na uzorku od 367 medicinskih tehničara u SAD-u došli do zaključka kako medicinski tehničari smatraju da su određena područja sestriinstva, poput intenzivne njege, hitne službe i menadžmenta kongruentnija s muškim rodnom ulogama u odnosu na neka druga područja, poput interne medicine, ginekologije i opstetricije.

Istraživanjem provedenim u Nizozemskoj na uzorku od 961 ispitanika, Kerssens i suradnici (8) ustanovili su da pacijenti nemaju preferencije prema spolu za neke specijaliste, poput kirurga i anesteziologa, dok postoje za one medicinske djelatnike uključene u rješavanje intimnih i psihosocijalnih zdravstvenih problema, poput ginekologa. Također,

rezultati su pokazali da ispitanici koji preferiraju osobe ženskog spola ujedno i lakše razgovaraju s ženama nego s muškarcima te se osjećaju manje neugodno prilikom pregleda ako ih pregledava osoba ženskog spola. Razlozi kod osoba koje preferiraju osobe muškog spola identični su prethodno navedenim, ali u korist muškaraca.

Da je preferencija prema spolu osobe koja pruža zdravstvenu njegu izraženija među ženskim pacijenticama u odnosu na muške pacijente, pokazalo je istraživanje Ahmada i Alasada (9). Njihovo je istraživanje također utvrdilo da dvije trećine pacijentica preferira medicinske sestre, dok samo njih 3,4% medicinske tehničare. S druge strane, trećina muških pacijenata preferira medicinske tehničare, a 10% njih medicinske sestre. Udio pacijenta koji nema preferencije prema spolu je visok: 56% pacijenata i 43% pacijentica spol osobe koja pruža njegu procjenjuju nebitnim.

Cilj istraživanja bio je ispitati stavove pacijenata Opće bolnice Pula prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji. Specifični ciljevi bili su utvrditi mogu li se stavovi o sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji predviđati na temelju sociodemografskih varijabli, subjektivne procjene važnosti spola osobe koja pruža njegu i iskustva primanja zdravstvene njege od strane medicinskih tehničara.

Ispitanici i metode

Prije početka istraživanja zatražena je dozvola za provođenje istraživanja od sanacijske upraviteljice Opće bolnice Pula. Osnovni skup iz kojega je izabran prigodni uzorak bili su punoljetni pacijenti hospitalizirani u Općoj bolnici Pula u razdoblju od siječnja do ožujka 2015. Podijeljeno je sveukupno 250 anketnih listića, od čega je upitnik ispunilo 228 pacijenta (91,2%). U istraživanju su sudjelovali pacijenti na odjelima kirurgije, interne medicine, ginekologije i neurologije. U zaglavlju anketnog listića pacijentima je objašnjen cilj i svrha te anonimna priroda istraživanja.

Instrument korišten u istraživanju je anketni upitnik od osam pitanja kojima se ispitala subjektivna procjena važnosti spola, iskustvo primanja zdravstvene njege od strane medicinskih tehničara i sociodemografska obilježja ispitanika. Za potrebe ispitivanja stavova izrađena je skala stavova prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji s 12 čestica visoke pouzdanosti (Cronbach's alpha iznosi 0,846). Odgovori su se vrednovali prema Likertovoj skali od 5 stupnjeva (1 – potpuno se slažem; 2 – slažem se; 3 – niti se slažem, niti se ne slažem; 4 – ne slažem se; 5 – potpuno se ne slažem).

Statistička obrada podatka provedena je uz pomoć statističkog programa Statistica 12.0 (StatSoft Inc., Tulsa, SAD), a podaci su prikazani tablično i grafički. Prilikom analize odrednica stavova prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji korišten je t-test za nezavisne uzorke i jed-nosmjerna analiza varijance.

Rezultati

U istraživanju je sudjelovalo sveukupno 228 pacijenata, od čega 113 muškaraca i 113 žena (dvoje ispitanika nije za-

okružilo spol). Najveći je udio ispitanika bio starije životne dobi (59,2% s 50 i više godina) što je u skladu s povećanim potrebama osoba starije životne dobi za zdravstvenom njegu i bolničkom skrbi.

Prema završenom stupnju obrazovanja, najviše je bilo onih sa srednjom stručnom spremom (56,1%). Najviše ispitanika živi u naseljima od 30.000 do 100.000 tisuća ispitanika.

Tijekom boravka u bolnici za vrijeme provedbe istraživanja, nešto više od polovici ispitanika (54,4%) zdravstvenu njegu je pružala samo osoba ženskog spola, dok su dijelu pacijenata (42,1%) njegu pružale osobe oba spola. Velikom udjelu ispitanika (40,9%) medicinski tehničari su rijetko pružali zdravstvenu njegu.

Tablica 1: Sociodemografski podaci ispitanika

	N	%
Spol		
muški	113	50,0
ženski	113	50,0
Dob		
18-29	24	10,5
30-39	32	14,0
40-49	35	15,4
50-59	55	24,1
60 i više	80	35,1
bez odgovora	2	0,9
Obrazovanje		
osnovna škola	22	9,7
srednja škola	128	56,4
viša škola	51	22,5
fakultet	26	11,5
Veličina naselja		
>100 000 stanovnika	9	3,9
30.000 – 100.000 stanovnika	86	37,7
5.000 – 30.000 stanovnika	68	29,8
<5.000 stanovnika	63	27,6
bez odgovora	2	0,9

Premda većina ispitanika izjavljuje da im nije bitan spol osobe koja pruža zdravstvenu njegu (74%), na kontrolnom pitanju o izboru spola osobe za koju bi željeli da im pruža njegu gotovo 10% manje ih izjavljuje da ne mogu procijeniti (64,5%). Nešto više muškaraca (81,4%) procjenjuje da im nije bitan spol u odnosu na ispitanice (66,4%). Kad bi mogli birati spol osobe koja bi im pružala zdravstvenu njegu, tek 0,9% ispitanika bi izabralo mušku osobu, čak trećina ispitanika (31,9%) bira žensku osobu, dok većina (64,6%) procjenjuje da im nije bitan spol osobe koja pruža zdravstvenu njegu.

Grafički prikaz 1. prikazuje frekvencijsku analizu odgovora ispitanika na tvrdnje o sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji.

Tablica 2: Iskustvo i subjektivna procjena važnosti spola osobe koja pruža zdravstvenu njegu

1. Molimo vas zaokružite spol osobe koja vam tijekom vašeg trenutnog boravka u bolnici pruža zdravstvenu njegu (medicinske sestre i tehničari): davanje terapije i injekcija, pomoć pri osobnoj njezi, hranjenju i sl.?		
	N	%
ženska	124	54,4
muška	8	3,5
oba spola	96	42,1
2. Je li vam bitan spol osobe koja Vam pruža zdravstvenu njegu?		
da	40	17,6
ne	168	74,0
ne mogu procijeniti	19	8,4
3. Kada biste mogli birati spol osobe koja će vam pružati zdravstvenu njegu, koji biste spol odabrali?		
muški	2	0,9
ženski	73	32,0
ne mogu procijeniti	6	2,6
nije mi važan spol osobe koja pruža zdravstvenu njegu	147	64,5
4. Molimo vas razmislite o svim vašim boravcima u bolnici. Koliko često vam je zdravstvenu njegu pružala osoba muškog spola?		
vrlo često	10	4,4
često	28	12,4
niti često niti rijetko	39	17,3
rijetko	92	40,9
vrlo rijetko	56	24,9

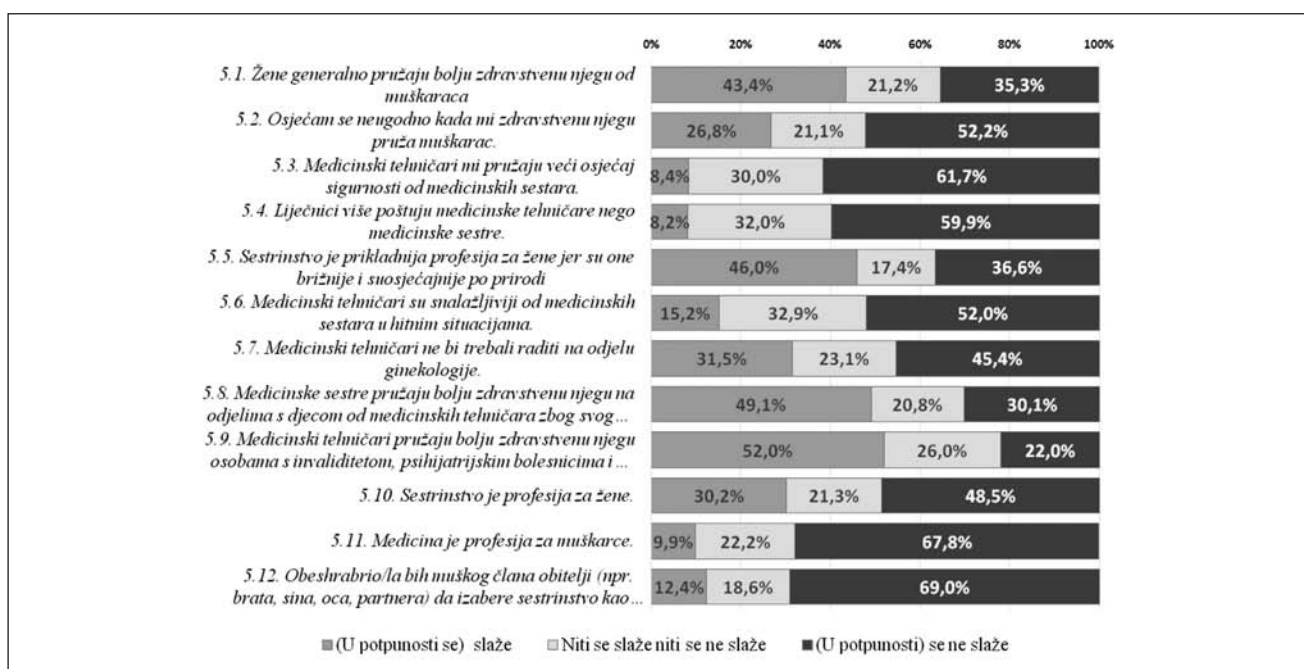
Prema analizi prosječnih odgovora, pacijenti izražavaju viši stupanj slaganja s tvrdnjama da medicinski tehničari pružaju bolju zdravstvenu njegu osobama s invaliditetom, psihijatrijskim bolesnicima i starijim osobama zbog svoje fizičke snage, da medicinske sestre pružaju bolju zdravstvenu njegu na odjelima s djecom od medicinskih tehničara zbog majčinskog instinkta, da žene generalno pružaju bolju zdravstvenu njegu od muškaraca te da je sestrinstvo prikladnija profesija za žene jer su one brižnije i suosjećajnije po prirodi. Manje se slažu s tvrdnjama da bi obeshrabrili muškog člana obitelji da izaberu sestrinstvo kao profesiju, da je medicina profesija za muškarce te da im medicinski tehničari pružaju veći osjećaj sigurnosti od medicinskih sestara.

Kao odrednice stavova prema sestrinstvu ispitivane su sociodemografske odrednice (spol, dob, stupanj obrazovanja), subjektivna procjena važnosti spola osobe koja pruža zdravstvenu njegu i osobno iskustvo primanja zdravstvene njege od strane medicinskih tehničara. Statističkom analizom utvrđeno je da postoje male, ali statistički značajne razlike između muškaraca i žena u stavovima prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji (Tablica 3).

Prema dobi, rezultati jednosmjerne analize varijance (ANOVA) pokazali su da postoji statistički značajna razlika, premda mala, kod slaganja s tvrdnjom da medicinske sestre pružaju bolju zdravstvenu njegu na odjelima s djecom od medicinskih tehničara zbog majčinskog instinkta. Osobe u dobi od 60 i više godina više se slažu s tom tvrdnjom u odnosu na osobe u dobi od 30 do 39 godina ($F=3,113$, $p<0,05$; $M(60 \text{ i više godina})=2,34$, $SD=1,197$ $M(30-39 \text{ godina})=3,19$, $SD=1,148$).

Prema stupnju obrazovanja, postoji statistički značajna razlika kod slaganja s tvrdnjom da bi ispitanici obeshrabrili muškog člana obitelji (brata, sina, oca, partnera) da izabe-

Grafčki prikaz 1: Stavovi prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji (%)

Tablica 3: Razlike prema spolu u stavovima prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji prema spolu

Spol ispitanika	Stavovi prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji									
	5.1. Žene generalno pružaju bolju zdravstvenu njegu od muškaraca		5.5. Sestrinstvo je prikladnija profesija za žene jer su one brižnije i suosjećajnije po prirodi		5.8. Medicinske sestre pružaju bolju zdravstvenu njegu na odjelima s djecom zbog svog majčinskog instinkta		5.9. Medicinski tehničari pružaju bolju zdravstvenu njegu osobama s invaliditetom, psihijatrijskim bolesnicima i starijim osobama zbog svoje fizičke snage		5.10. Sestrinstvo je profesija za žene	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
ženski	3,27	1,136	3,11	1,244	2,85	1,230	2,42	1,041	3,36	1,150
muški	2,42	1,209	2,58	1,287	2,48	1,166	2,77	1,000	3,01	1,195
t	5,396**		3,149**		2,304*		-2,606*		2,258*	

Napomena: M = aritmetička sredina, SD = standardna devijacija, t - vrijednosti t-testa; ž - žensko, m - muško; n(ž)=111, n(ne)=113; *p<0,05, **p<0,01

re sestrinstvo kao profesiju. Osobe sa završenim fakultetom odbacuju tu tvrdnju u odnosu na osobe sa završenom osnovnom školom koje su ipak neodlučnije po tom pitanju (F=2,746, p<0,05; M (OŠ)=3,36, SD=1,049, M (VSS)=4,19, SD=0,801). Analizom varijance ispitivane su razlike u stavovima prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji prema veličini naselja u kojoj žive ispitanici, ali nisu pronađene statistički značajne razlike.

T-testom za nezavisne uzorke ispitivane su razlike u stavovima prema sestrinstvu kao rodno/spolnoj obilježenoj profesiji između pacijenata koji procjenjuju da im je važan spol osobe koja pruža zdravstvenu njegu i pacijenata koji procjenjuju da im nije bitan spol osobe (tablica 4.), te su pronađene male, ali statistički značajne razlike u slaganju s pojedinim stavovima.

Oni ispitanici koji procjenjuju da im je bitan spol osobe koja im pruža zdravstvenu njegu, više se slažu s tvrdnjama da žene generalno pružaju bolju zdravstvenu njegu od muškaraca, da se osjećaju neugodno kada im zdravstvenu njegu pruža muškarac, da je sestrinstvo prikladnija profesija za žene jer su one brižnije i suosjećajnije po prirodi, da medicinski tehničari ne bi trebali raditi na odjelu ginekologije, da medicinske sestre pružaju bolju njegu na odjelima s djecom od medicinskih tehničara zbog svog majčinskog instinkta te da je sestrinstvo profesija za žene u odnosu na one koji procjenjuju da im nije spol osobe koja pruža zdravstvenu njegu bitan.

Ispitivane su i razlike u stavovima prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji prema učestalosti osobnog iskustva primanja skrbi od strane medicinskih tehničara (tablica 5). Prethodno su provedena sažimanja odgovora u manji broj kategorija, pa su prikazani odgovori za sažete kategorije: vrlo često i često čine jednu kategoriju, a vrlo rijetko i rijetko čine drugu kategoriju. Oni kojima su tijekom

svih svojih boravaka u bolnici (vrlo) često zdravstvenu njegu pružali medicinski tehničari, statistički značajno manje se slažu s tvrdnjama da žene generalno pružaju bolju zdravstvenu njegu od muškaraca, da je sestrinstvo prikladnija profesija za žene jer su one brižnije i suosjećajnije po prirodi, da medicinski tehničari ne bi trebali raditi na odjelima ginekologije te da je sestrinstvo profesija za žene od onih o kojima su medicinski tehničari skrbrili (vrlo) rijetko.

Rasprava

Premda dobiveni rezultati pokazuju da se većina ispitanika ne slaže ili zauzima neutralan stav prema tvrdnji da je sestrinstvo ženska profesija, 43,4% slaže se da žene generalno pružaju bolju zdravstvenu njegu od muškaraca, a 46% da je sestrinstvo prikladnija profesija za žene jer su one brižnije i suosjećajnije po prirodi. Dok većina ispitanika (74%) izjavljuje da im nije bitan spol osobe koja pruža zdravstvenu njegu, kad bi mogli birati spol osobe, samo dvoje ispitanika (oba muškog spola) izabralo bi mušku osobu, dok bi čak trećina izabrala žensku osobu. Ovi rezultati potvrđuju teze prethodnih istraživanja (10) (11) o društvenoj percepciji (zdravstvene) njege kao tradicionalno ženske uloge.

Očekivan je podatak da veliki udio ispitanika smatra da žene generalno pružaju bolju zdravstvenu njegu od muškaraca, jer se uklapa u poznate stereotipne obrasce prema sestrinstvu kao "logičnom" nastavku ženske (majčinske) uloge brižne njegovateljice. Takvi stereotipi potječu još od sredine 19. stoljeća, iz razdoblja djelovanja Florence Nightingale (12) (13). Ohrabruje podatak da se više od trećine ispitanika ne slaže s navedenom tvrdnjom te više od polovice ispitanika u dobi od 18 do 29 godina, što ukazuje na pozitivne trendove među osobama mlađe dobi. Pozitivni stavovi među mladom populacijom zabilježeni su u već spomenutom radu Jinka i Bradleyja (4) gdje su uspoređivani odgovori studenata se-

Tablica 4: Razlike u stavovima prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji prema subjektivnoj procjeni važnosti spola osobe koja pruža zdravstvenu njegu

Subjektivna procjena važnosti spola	Stavovi prema sestrinstvu kao rodno/spolno obilježenoj profesiji											
	5.1. Žene generalno pružaju bolju zdravstvenu njegu od muškaraca		5.2. Osjećam se neugodno kada mi zdravstvenu njegu pruža muškarac		5.5. Sestrinstvo je prikladnija profesija za žene jer su one brižnije i suosjećajnije po prirodi		5.7. Medicinski tehničari ne bi trebali raditi na odjelu ginekologije		5.8. Medicinske sestre pružaju bolju njegu na odjelima s djecom od medicinskih tehničara zbog svog majčinskog instinkta		5.10. Sestrinstvo je profesija za žene.	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
da	1,98	0,947	2,43	1,059	2,05	1,025	2,28	1,075	2,10	0,968	2,40	1,215
ne	3,00	1,207	3,57	1,013	2,96	1,251	3,37	1,067	2,77	1,211	3,36	1,093
t	-5,01*		-6,170*		-4,235*		-5,706*		-3,221*		-4,557*	

Napomena: M = aritmetička sredina, SD = standardna devijacija, t – vrijednosti t-testa; da – oni koji procjenjuju da im je bitan spol osobe koja pruža zdravstvenu njegu, ne – oni koji procjenjuju da im nije bitan spol osobe koja pruža zdravstvenu njegu, n(da)=40, n(ne)=167; *p<0,01

strinstva u Velikoj Britaniji 1992. i 2002. na tezu da su žene bolje medicinske sestre. Godine 1992. svega 4% studenata nije se složilo s navedenom tezom, dok se 2002. s tom tezom nije složilo 53%.

Tvrđnjom o neugodnosti prilikom pružanja zdravstvene njege od strane muške osobe (medicinskog tehničara) željelo se istražiti stav pacijenata prema tzv. intimnom dodiru u kliničkoj praksi (3) (14). Iako je većina ispitanika izjavila da ne osjeća neugodu u takvim situacijama, očekivan je veći broj osjećaja neugode među ženskim ispitanicima u odnosu na muške.

Tvrđnjama o (ne)podobnosti osoba određenog spola za rad na pojedinim bolničkim odjelima željelo se istražiti stavove pacijenata o radu medicinskih tehničara s ginekološkim i pedijatrijskim pacijentima. Naime, na ovim odjelima društvena podjela na muške i ženske poslove te spolne uloge (*gender roles*) dolazi najviše do izražaja. Udio medicinskih tehničara na takvim odjelima je najmanji te ih je vrlo neobično vidjeti na tim radnim mjestima, kako u Hrvatskoj, tako i u drugim zemljama. Ovo istraživanje pokazalo je kako gotovo trećina (31,5%) ispitanih pacijenata smatra da medicinski tehničari ne bi trebali raditi na odjelu ginekologije te polovica (49,1%) da medicinske sestre pružaju bolju zdravstvenu njegu na odjelima s djecom. Također, rezultati pokazuju da se muškarci u nešto većoj mjeri slažu s izjavom da medicinske sestre pružaju bolju zdravstvenu njegu na odjelima s djecom zbog svog majčinskog instinkta. Rezultat je to s jedne strane izrazitih spolno/rodni stereotipnih obrazaca te već spomenutog problema intimnog dodira u kliničkoj praksi prema pedijatrijskim i ginekološkim pacijentima. Zanimljivo je da je taj problem puno manje izražen kod liječnička specijalista pedijatrije i ginekologije muškog spola.

Segregacijska praksa (15) s početka stoljeća koja je medicinskim tehničarima otežavala i ograničavala mogućnost rada s općom populacijom, a poticala zapošljavanje u psihijatrijskim ustanovama gdje su zbog fizičke snage mogli obuzdati nasilne pacijente, stotinu godina kasnije još uvijek se očituje u stavovima ispitanika. Više od polovine njih (52%) slaže se da medicinski tehničari pružaju bolju zdravstvenu njegu osobama s invaliditetom, psihijatrijskim pacijentima te starijim osobama zbog svoje fizičke snage. Iz rezultata je vidljivo da je broj neslaganja s navedenom tvrdnjom veći među osobama mlađe životne dobi što upućuje na pozitivne trendove promjene stavova. S obzirom da zdravstvena njega nije samo pružanje fizičke potpore pri obavljanju aktivnosti, već je to kompleksan sustav usmjeren unapređenju, očuvanju i ponovnom uspostavljanju zdravlja, kako je to definirala Svjetska zdravstvena organizacija te da je filozofija holističkog pristupa osobi temelj modernog sestrinstva, fizička snaga ne može biti temelj određivanja "bolje" zdravstvene njege.

Tvrđnjama o podobnosti bavljenja medicinom, odnosno sestrinstvom na temelju spola željelo se istražiti eventualne stereotipne stavove prema podjeli na "muške" i "ženske" poslove. Iako se najveći broj ispitanika nije složio s tvrdnjama da je sestrinstvo profesija za žene, a medicina za muškarce, primjetna je razlika u broju onih koji se slažu s navedenim tvrdnjama. Dok se svaki deseti ispitanik složio da je medicina profesija za muškarce, čak trećina pacijenata smatra da je sestrinstvo profesija za žene. Ova razlika ukazuje na postojanje većeg stupnja stereotipnih stavova ispitanika prema sestrinstvu, u odnosu na medicinu. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (16), na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci u akademskoj godini 2013./2014. prvu godinu na stručnim preddiplomskim studijima (sestrinstvo,

primaljstvo, fizioterapija, radiološka tehnologija i medicinsko-laboratorijska dijagnostika) upisalo je ukupno 227 studenata, od čega 198 ženskog spola (87,2%). Na istom fakultetu prvu godinu integriranih preddiplomskih i diplomskih sveučilišnih studija (medicina, dentalna medicina, sanitarno inženjerstvo te organizacija, planiranje i upravljanje u zdravstvu) upisalo je 392 studenata, od čega 263 ženskog spola (67,1%). Ovi podaci ukazuju na već spomenutu, društveno uvjetovanu, podjelu na poslove "prikladnije" ženama, odnosno muškarcima.

Iznenaduje podatak da više od dvije trećine ispitanika ne bi obeshrabrilo muškog člana obitelji da izabere sestrinstvo kao profesiju. Podržavajućim stavovima ispitanika sigurno doprinosi razvoj sestrinstva kao profesije (ponajprije akademske), ali i činjenica da je ono danas deficitarno zanimanje, posebice u razvijem zemljama gdje je udio starijeg stanovništva sve veći, a posljedično i njihova potreba za zdravstvenom njegu (17). U trenutnim socioekonomskim prilikama, za očekivati je da će se broj muškaraca koji ulaze u sestrinstvo s vremenom povećavati (18). Iako muškarci u sestrinstvu čine manjinu, primjetno je da su sve prepoznatljiviji u sustavu zdravstvene skrbi. Nešto više od 40% ispitanika tijekom provedbe istraživanja zdravstvenu njegu pružale su osobe oba spola, iako su većini (54,4%) njegu pružale samo osobe ženskog spola. Najveći broj pacijenata rijetko se u dosadašnjim boravcima u zdravstvenim ustanovama susreo s medicinskim tehničarima.

Slični podaci dobiveni su u australskoj studiji Chur Hanssen (19) koja je uspoređivala percepciju pacijenata prema spolu medicinske sestre/tehničara. U toj studiji 43,9% muških i 51,5% ženskih ispitanika zdravstvenu njegu nikada nije pružala osoba muškoga spola.

Posebno je zanimljiv podatak da se muškarci statistički značajno u nešto većoj mjeri slažu s izjavama da žene generalno pružaju bolju zdravstvenu njegu od muškaraca, da je sestrinstvo prikladnija profesija za žene jer su one brižnije i suosjećajnije po prirodi, da medicinske sestre pružaju bolju zdravstvenu njegu na odjelima s djecom zbog svog majčinskog instinkta, te da je sestrinstvo profesija za žene. Ovakvi stavovi uklapaju se u već spomenute postojeće društvene norme i obrasce ponašanja te podjele spolnih/rodnih uloga, a prethodno navedene tvrdnje mogu se tumačiti osnovnim značajkama ženskog identiteta u suprotnosti s odrednicama muškosti. Dobiveni rezultati pokazuju da spol predstavlja značajnu odrednicu sklonosti prihvaćanja stereotipa o muškarcima u sestrinstvu, ali i sestrinstvu uopće. Osim navedenih stereotipa muških ispitanika, zanimljiv je podatak da su žene sklonije od muškaraca percepciji da medicinski tehničari zbog svoje fizičke snage pružaju "bolju" zdravstvenu njegu osobama s invaliditetom, psihijatrijskim i starijim pacijentima.

Rezultati istraživanja pokazuju da pacijenti koji imaju učestalije iskustvo suradnje s medicinskim tehničarima manje prihvaćaju pojedine stereotipne stavove o sestrinstvu kao ženskoj profesiji u odnosu na pacijente kojima su medicinski tehničari rijetko pružali skrb. Ovi rezultati pokazuju kako osobno iskustvo svakako utječe na promjenu stavova i

"rušenju" stereotipa o muškarcima u sestrinstvu te se može pretpostaviti da će daljnjim porastom broja osoba muškog spola naspram osoba ženskog spola, ali i češćim interakcijama i susretima pacijenata s medicinskim tehničarima, stereotipnih stavova u budućnosti biti manje.

Zaključak

Iako dobiveni podaci pokazuju da većina pacijenata odbacuje tvrdnje da je sestrinstvo ženska profesija, nešto manje od polovice još uvijek gaji stereotipne stavove o sestrinstvu kao ženskoj profesiji, pri čemu većini ispitanika gotovo nikada zdravstvenu njegu nije pružao medicinski tehničar. Premda ih većina izjavljuje da im nije bitan spol osobe koja pruža zdravstvenu njegu, kad bi imali mogućnost samostalnog odabira, gotovo nitko ne bi izabrao osobu muškog spola.

U skladu s postojećim društvenim stereotipima, većina ispitanika smatra da medicinski tehničari ne bi trebali raditi na ginekološkim i pedijatrijskim odjelima, dok više od polovine smatra da zbog svoje fizičke snage pružaju bolju zdravstvenu njegu osobama s invaliditetom, psihijatrijskim bolesnicima i starijim osobama. Ovakvi rezultati odraz su društvene podjele spolno/rodnih uloga (rola). Tako su briga i njegovanje produžetak tradicionalne ženske uloge majke i skrbiteljice, što je u suprotnosti s stereotipnim muškim obilježjima: snagom, agresijom, dominacijom, samokontrolom i objektivnošću. Slična društvena podjela na spolno/rodne uloge očituje se u drugim zanimanjima u kojima prevladavaju žene, primjerice predškolski odgajatelj, učitelji razredne nastave ili tajnice. Unatoč tome, velika većina ispitanika ne bi obeshrabrila muškog člana obitelji da izabere sestrinstvo kao profesiju. Stereotipima o muškarcima u sestrinstvu sasvim sigurno pridonosi i sam naziv profesije, koji je, poput niti jedne druge, u semantičkom i lingvističkom smislu spolno/rodno obojan.

Razlika u pojedinim stavovima očituje se s obzirom na različita sociodemografska obilježja: spol, dob i stupanj obrazovanja. Muškarci se statistički značajno u nešto većoj mjeri slažu s izjavama da žene generalno pružaju bolju zdravstvenu njegu od muškaraca, da je sestrinstvo prikladnija profesija za žene jer su one brižnije i suosjećajnije po prirodi, da medicinske sestre pružaju bolju zdravstvenu njegu na odjelima s djecom zbog svog majčinskog instinkta, te da je sestrinstvo profesija za žene. Jedina tvrdnja s kojom se nešto malo više slažu žene od muškaraca je da medicinski tehničari pružaju bolju zdravstvenu njegu osobama s invaliditetom, psihijatrijskim bolesnicima i starijim osobama zbog svoje fizičke snage.

Ovo istraživanje provedeno je na uzorku pacijenata jedne ustanove, te bi za dobivanje jasnije slike o stavovima pacijenata prema spolu osoba koje im pružaju zdravstvenu njegu bilo potrebno provesti istraživanje na nacionalnom reprezentativnom uzorku bolničkih pacijenata.

S obzirom na aktualne trendove u razvijanim zemljama, može se pretpostaviti da će se u Hrvatskoj u daljnjem razdoblju postupno povećavati udio muškaraca u sestrinstvu. Potreba za kvalitetnim i obrazovanim kadrom koji će pružati usluge zdravstvene njege bit će sve veća zbog starenja

stanovništva. Stoga bi uputno bilo provesti istraživanje o trenutnom broju muškaraca u srednjoškolskom i visokoškolskom obrazovnom sustavu za medicinske sestre/tehničare i usporediti rezultate s ranijim vremenskim razdobljem. Također, trebalo bi istražiti razloge i motive izbora sestrinstva kao profesije kod osoba muškog spola.*

* U suradnji s komentoricama Stjepkom Popović, mag. educ. soc. i doc. dr. sc. Ivom Rinčić, rad je nagrađen na natječaju za studentski rad na temu žena, odnosno rodne problematike Centra za ženske studije iz Zagreba. Prosudbena komisija ocijenila je da je "rad kolege Licula zaslužio posebno priznanje i pohvalu Komisije, pridonijevši vidljivosti ženskih/rodnih tema u akademskoj zajednici".

Literatura

- Roth J CC. *Perceived and Real Barriers for Men Entering Nursing: Implications for Gender Diversity*. Journal of Cultural Diversity. 2008; 15(3): p. 148-152.
- O'Lynn EC, Tranbarger ER. *Men in Nursing: History, Challenges, and Opportunities*. Springer Publishing Company, New York City 2007.
- Evans J. *Cautious Caregivers: Gender Stereotypes and the Sexualization of Men Nurses' Touch*. Journal of Advanced Nursing. 2002; 40(4): p. 441-448.
- Jinks AM, Bradley E. *Angel, Handmaiden, Battleaxe or Whore? A Study Which Examines Changes in Newly Recruited Student Nurses' Attitudes to Gender and Nursing Stereotypes*. Nurse Education Today. 2004; 24(2): p. 121-127.
- Weaver Rea. *Nursing on Television: Student Perceptions of Television's Role in Public Image, Recruitment and Education*. Journal of Advanced Nursing. 2013; 69(12): p. 2635-2643
- Weaver Rea. *Men in Nursing on Television: Exposing and Reinforcing Stereotypes*. Journal of Advanced Nursing. 2014; 70(4): p. 833-842.
- Egeland JW, Brown JS. *Men in Nursing: Their Fields of Employment, Preferred Fields of Practice, and Role Strain*. Health Services Research. 1989; 24(5): p. 693-707.
- Kerssens JJ, Jozien BM, Margriet AG. *Patient Preference for Genders of Health Professionals*. Social Science & Medicine. 1997; 44(10): p. 1531-1540.
- Muayyad M Ahmad, Jafar A Alasad. *Patients' Preferences for Nurses' Gender in Jordan*. International Journal of Nursing Practice. 2007; 13(4): p. 237-242.
- Simpson R. *Masculinity at Work the Experiences of Men in Female Dominated Occupations*. Work, Employment & Societ. 2004; 18(2): p. 349-368.
- Clow KA, Ricciardelli R, Bartfay WJ. *Attitudes and Stereotypes of Male and Female Nurses: The Influence of Social Roles and Ambivalent Sexism*. Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement. 2014; 46(3): p. 446-455.
- Cudé G, Winfrey K. *The Hidden Barrier: Gender Bias: Fact or Fiction? Nursing for Women's Health*. 2007; 11(3): p. 254-265
- Kouta C, Kaite CP. *Gender Discrimination and Nursing: A Literature Review*. Journal of Professional Nursing. 2011; 27(1): p. 59-63.
- Harding T, Nort N, Perkins R. *Sexualizing Men's Touch: Male Nurses and the Use of Intimate Touch in Clinical Practice*. Research and Theory for Nursing Practice. 2008; 22(2): p. 88-102.
- Evans J. *Men Nurses: A Historical and Feminist Perspective*. Journal of Advanced Nursing. 2004; 47(3): p. 321-328.
- Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. DZS Online, 24. lipnja 2015., http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1523.pdf
- Janiszewski Goodin H. *The Nursing Shortage in the United States of America: An Integrative Review of the Literature*. Journal of Advanced Nursing. 2003; 43(4): p. 335-343.
- Meadus RJ. *Men in Nursing: Barriers to Recruitment*. Nursing Forum. 2000; 35(3): p. 5-12.
- Chur-Hansen A. *Preferences for Female and Male Nurses: The Role of Age, Gender and Previous Experience—Year 2000 Compared with 1984*. Journal of Advanced Nursing. 2002; 37(2): p. 192-198.

Adresa

Roberto Licul, prvostupnik sestrinstva
 Odjel za vaskularnu i torakalnu
 kirurgiju Službe za kirurgiju,
 Opća bolnica Pula, Aldo Negri 6, Pula
 e.mail: rlicul@gmail.com